

Domowina (LND), wot 1961 pak šeflektor sam.² Šeflektorjo LND běchu Hubert Žur (1959-1965), Pawoł Völkel (1965-1989) a Ruth Thiemannowa (1989-1990). Temy, kiž so w cyrkwinskimaj časopisomaj nětko hižo wobjednawać njesmědžachu, běchu na přikład młodžinska swjećba, třilětna wojserska služba a wotehnaće. Hišće w nowembrje 1955 je so w časopisu *Katolski Posof* »Wozjewjenje biskopow a komisarow biskopstwow w NDR k poswjećenju młodžiny« publikować směło, w kotrymž rěka:

»Štóz so dobrowólne při poswjećenju młodžiny a na jeho přihotowanju wobdžela a swoje džěči tam posyla, hrěši přećiwo wěrje, wohroža chutnje swoju wěru a wěru swojich džěči a dawa wosadže přez swój zły přikład najćeši pohóršk.«³

Narodnostna politika stata a strony pak bě wot spočatka wudawanja cyrkwinskeju časopisow 1950 tabu. Dokelž njeje so Michał Nawka jako redaktor *Katolskeho Posofa* po tym měl, ale nawopak přeco zaso dwuzmyslnje přinoški wo statnej politice napřećiwo Serbam wozjewjał, jeho na nastork načolnika Serbskeho zarjada Achima Handrika kónc januara 1959 wotsadźichu. Handrik je so samo wo to prócował, zo by so Nawce přistejace přidatne starobne zastaranje šmórnyło. Z černjom we woku knježacych sta so Nawka wosebje tohodla, dokelž bě w časopisu naložowanje censury wotkrywał a na te wašnje podobnosć wobstejaceho porjada z nacional-socialistiskim režimom znazornjał. »Jako přikład z poslednjeho časa njech je č. 1/1959 *Katolskeho Posofa* naspomnjene«, je k tomu Handrik pisał.

»Jedyn wotrězk přinoška, kiž bě za tute wudaće předwidžany, dyrbeše so z politiskich přičin šmórnyć a wozjewjenje tutoho wotrězka zakazać. To so knjezej Nawce zdžěli. Jako wotmołwu na to sčahny redakcija *Katolskeho Posofa* cyły nastawk wróco a wozjewi we wudaću č. 1/59 jako přenje nadpismo mjenowaneho přinoška z přispomnjenjom, zo njehodži so tutón nastawk »nelubych přičin« dla wozjewić. Přez tute přispomnjenje redakcije zbudži so hakle kedźbnosć čitarjow a wuwolachu so negatiwne diskusije přećiwo našemu statej a jeho organam.«⁴

Wopisowany wufilowany wudawačelski porjad a wjaceschodženkowy system censury je zaručil, zo so mjez 1948 a 1989 jenož tajke čišće w serbskej rěči wudawachu, kotrež su nahladam knježacych wotpowědowali.

2. Nabožne pismowstwo

W cyłku wuńdže za čas komunistiskeje diktatury na cyrkwinskim polu jenož dwajatřiceći knižnych titulow. Wot nich běchu tři ewangelske, džewjećadwaceći pak katolske. Na ewangelskej stronje bě za wudawanje pismowstwa w léće 1948 wutworjeny Konwent serbskich ewangelskich duchownych zamołwity; na katolskej stronje pak wot léta 1946 Džělowe zjednoćenstwo katolskich serbskich duchownych, kiž přetworili so w léće 1969 na Serbske pastoralne zjednoćenstwo.

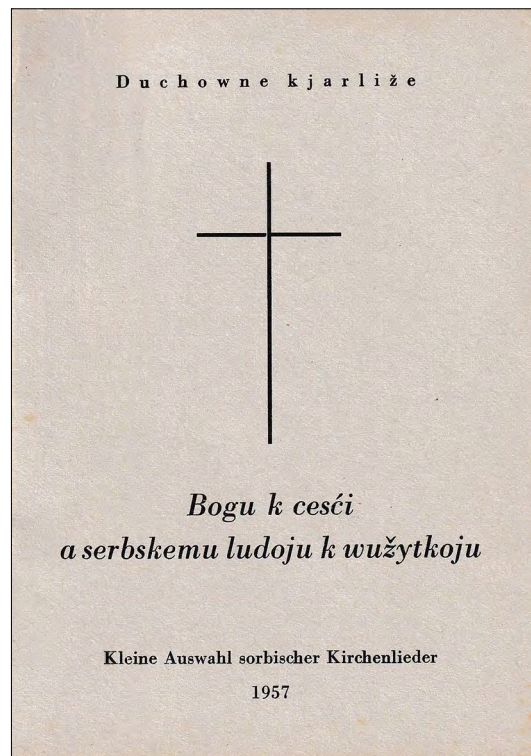
Knižne titule wobmjězowachu so na tři wobłuki:

- ewangelske a katolske kěrlušne knihi,
- jenož katolske wučbnicy kaž tež
- jenož katolske stawizniske a powučne knihi.

2.1. Kěrlušne knihi

Za ewangelskich Serbow Hornjeje Łužicy wuńdžechu kěrlušne knihi jónu:

- *Spěwarske knihi za ewangelsko-lutherskich Serbow*, Budyšin 1955.
Za ewangelskich Serbow Delnjeje Łužicy wuda Dešanska wosada na iniciatiwu Herberta Jahna mały wuběrk z džewjeć kěrlušemi:
- *Duchowne kjarliže. Bogu k cesći a serbskemu ludoju k wužytkoju*, Dešno 1957 (➤ Wobr. 2).
- Za katolskich Serbow pak wuńdžechu kěrlušne knihi trójce:
- *Pobožny wosadnik. Modlitwy a kěrlušne za katolskich Serbow*, Budyšin 1951;

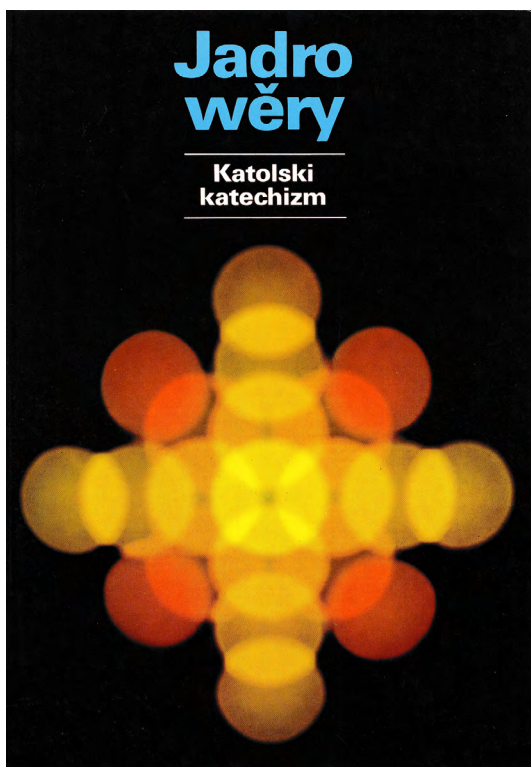

Wobr. 2:
Duchowne kjarliže,
1957

² MEŠKANK, Tímo: *Kultura w službje totalitarneho režima. Wo wobstejnosćach w Serbach 1948-1989*, Budyšin 2011, s. 38.

³ *Wozjewjenje biskopow a komisarow biskopstwow w NDR k poswjećenju młodžiny*, Berlin 12. 10. 1955, in: *Katolski Posof* 5 (nowem[ber] 1955) 22, s. 7.

⁴ PECH, Edmund: *Die Sorbenpolitik der DDR 1949-1970. Anspruch und Wirklichkeit* [= Schriften des Sorbischen Instituts, 21], Bautzen 1999, s. 260.

Wobr. 3:
Jadro wěry, 1988

W dalšich lětach sčchowachu někotre serbskorěčne knihi, kotraž pak wotnětka – kaž hižo mjenowany němski titul – wšitke w cyrkwiskim nakładnistwje St. Benno-Verlag w Lipsku wuchadźachu. Z tym wobeńdže so (před)censura, kotraž bě za Ludowe nakładnistwo Domowina w Budyšinje směrodajna:

- *Krajan*, [1]: *Bohu swjećene lěto*, Lipsk 1980;
- *Krajan*, [2]: *Počasy žiwjenja*, Lipsk 1982;
- *Krajan*, 3: *Wosady našeje domizny*, Lipsk 1984;
- *Krajan*, 4: *Slědy božej krasnosće*, Lipsk 1986;
- *Krajan*, 5: *Cyril a Metod – japoštoľaj Słowjanow*, Lipsk 1988;
- *Krajan*, 6: *Wučće wšitke ludy*, Lipsk 1990.

Wudawaćel *Krajana* bě Chróšćanski katolski farar Měrćin Salowski.

3. Přeložki bibliskich tekstow

Ewangelskim Serbam poradzi so po lěće 1945 jenož předzělane wudaće džěla biblije, a to *Sćenje po swjatym Mateju*, wozjewjene 1960 w Ludowym nakładnistwje Domowina w nakładze 2000 eksemplarow. Knižka bjez před- a dosłowa wopřija přeložk Michala Frencla, kiž je bibliska komisija ewangelskich serbskich fararjow rěčnje přehladala. Přez Konwent serbskich ewangelskich duchownych su nimo toho rukopisne perikopy, kiž so na Božej službje wužiwa, zjawnu skutkowosć nabyli. Předzělanje perikopow wšak bě jenož snadne, a stary přeložk ze swojimi mnoho archaizmami so wobchowa.⁵

Wuwicu pismowstwa na katolskej stronje da II. Vatikanski koncil 1962-1965 ze swojej liturgiskej reformu wažny nastork. Dokelž sta so serbsčina nětko oficialnje z liturgiskej rěču w cyrkwi, wuměnješe přesadjenje reformy dokładnu zaběru ze serbskej rěču, zo by požadanjam noweho časa wotpowědowała. W pjećdesatych lětach studowaše skupina wědomych młodych Serbow teologiju w Jarobrodže. Studenća započachu w lěće 1953 *Nowy zakon* přeložować. Zložowachu so na grjekski original a přirunowachu *Swjate pismo* z najnowšimi słowjanskimi přeložkami, wosebje z pólskim a čěskim, ale tež ze słowjenskimi. Při tym nochcychu so rěčnje po starych zasadach zložować, ale wuraznje modernu serbsku spisownu rěč wužiwać. Zo by přeložk wšěch awtorow, kiž so w předslowje wudaća mjenuja, jednotny był, staj tekst Michal Nawka a jeho syn Anton Nawka rěčnje přehladaloj a wuhladowaloj. W lěće 1966 wuńdže skónčnje knižne wudaće pod titulom *Swjate Pismo Noweho Zakonja* w nakładze 4000 eksemplarow. W censurnym posudku podšmórny Ludowe nakładnistwo Domowina 15. měrca 1966

⁵ PJECH, Cyril: *Za »zdžěłany lud boži«*. *Nabožna literatura*, in: VÖLKE, Měrćin (red.): *Přinoški k stawiznam serbskeho pismowstwa lět 1945-1990. Zběrnik* [= Spisy Serbskeho instituta, 5], Budyšin 1994, s. 192-204: 200.

propagandistiski wuznam, kiž naby džěło w diktaturje (► Wobr. 4):

»Znowawudaće Noweho zakonja w serbskej rěči by był dalši dopokaz za dospołnu runoprawosć Serbow w NDR.«⁶

Najebać to měješe za čišć trěbnu papjeru katolska cyrkej sama k dispoziciji stajić, štož so přez dowoz ze Zapadneje Němskeje poradzi. Wudaće so mjez wěriwym ludom spěšnje rozšěrjowaše a pilnje čitaše, štož bjezdweła k skrućenju dobreje serbšćiny přinošowaše.

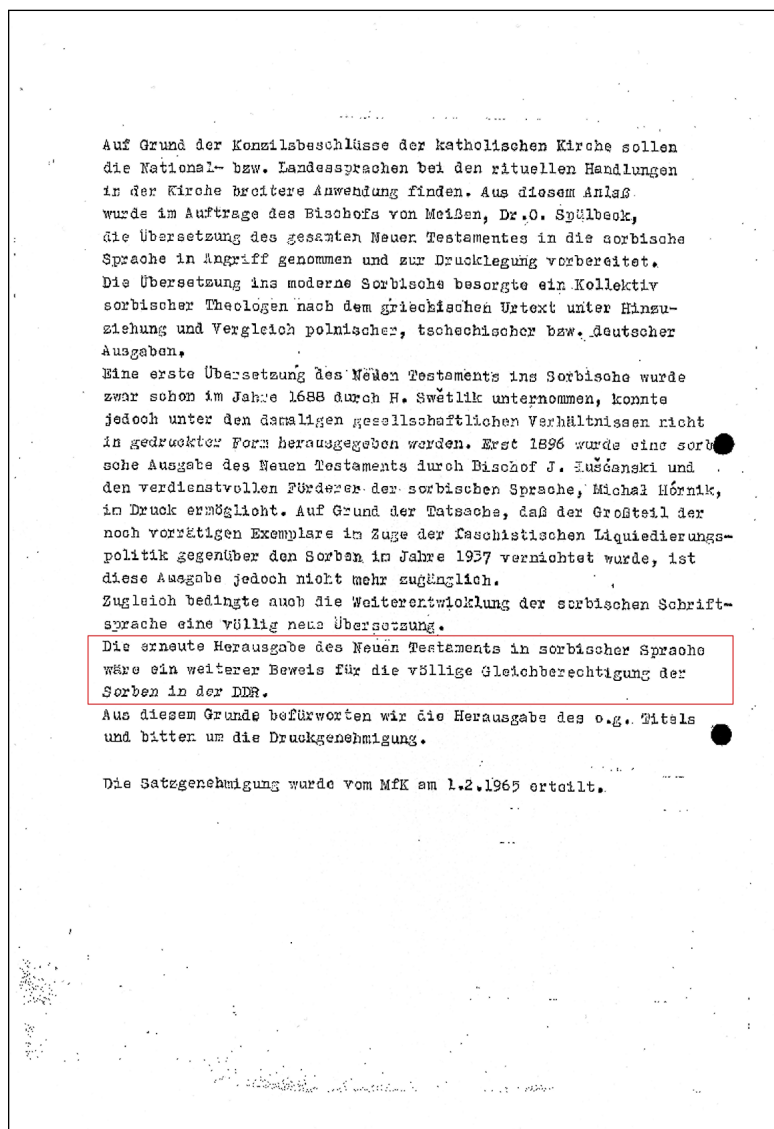
W sčěhowacych lětach dachu so katolscy duchowni do přeložowanja *Stareho zakonja* po samsnych zasadach. Zwjazk II, powučne a profetiske knihi, wuńdže w lěće 1973, a zwjazk I, stawizniske knihi, w lěće 1976. W tutymaj zwjazkomaj su přeložowarjo jednotliwych knihow po mjenje mjenowani. Zhromadnje z *Nowym zakonjom* z lěta 1966 a *Knihu psalmow* z lěta 1968 předležěše nětko přěni raz cyła biblija w modernej serbšćinje. Tež *Stary zakon* bě na jednej stronje wědomstnje bjezporočny přeložk, dokelž su so serbske teksty z hebrejskeho prateksta přeložowali a z najnowšimi slowjanskimi a němskimi přeložkami přirunowali; na druhej stronje běchu so fararjo wo dobru, rjanu a modernu serbsku rěč prócowali. Při tym je so tež na tradicije serbskeje bibliskeje rěče džiwało, a to w přirunanju z *Nowym zakonjom* z lěta 1896, kotryž přeložistaj tehdy Jurij Łusčanski a Michał Hórnik, z rukopisnym přeložkom *Stareho zakonja* Filipa Rězaka z lět 1905-1915 a z poslednim wudaćom hornjoserbskeje ewangelskeje biblije z lěta 1905.⁷

4. Bibliski stil ewangelskich a katolskich Serbow w přirunowanju

Přirunujemy-li jenički w NDRskej dobre wudaty bibliski tekst ewangelskich Serbow *Sćenje po swjatym Mateju*, Budyšin 1960 (ew. Mt; ► Wobr. 5) z tekstom katolskich Serbow *Ewangelij po Mateju*, Budyšin 1966 (kat. Mt); zwěsćimy rjad rozdžělow, kotrež móžemy w šěsnaće dypkach zjimać. Nadpadnje, zo přepytowanje potwjerdzi zwěsćenje, kiž su rěčespytnicy hižo před štwórc lětstotkom na zakładze wšelakich wurazowych srědkow tropiskeho a retoriskeho razu sformulowali:

»W katolskim wudaću NZ [t. j. *Noweho zakonja*; ► Wobr. 6] 1966 so tuta stilistiska figura [t. j. syntaktiski paralelizm] zdžěla přez syntaktisku wariaciju přelama, tež to zarjaduje so do tendency modernizacije a demokratizacije rěče bibliskeho teksta[.]«⁸

Porno tomu je ewangelski přeložk archaizowacy, štož namaka swój wuraz mjez druhim w tawologijach werbow wuprarenja. Hinak hač w *Sćenju po swjatym Mateju* 1960 su přeložowarjo w katolskim *Nowym zakonju* 1966 wustupowanje werba »džeše« zasadnje redukowali, město toho wužiwachu druge werba dicendi kaž »rjec«, »prajić«, »rěčeć«. Rozdžěle mjez ewangelskim a katolskim wudaćom hodža so pod widom a) Archaizowaca rěč, b) Stilistiske wosebitosće, c) Rěčne misnjenja derje znazornjeć.

Wobr. 4:
Censurny posudk
za *Swjate Pismo
Noweho Zakonja*, 1966

⁶ Bundesarchiv Berlin, Abteilung DDR DR 1/3518 (VEB Domowina-Verlag Bautzen, Bautzen 1966), loppj. 199. Verlagsgutachten zu Otto Spülbeck (Hrsg.): *Nowy Zakon* (Neues Testament) obs., Bautzen 15. 3. 1966.

⁷ PJECH, *Za »zdžěłany lud boži«* (◄ ref. 5), s. 200.

⁸ WÓLKOWA, S[onja]: *Stilistiska diferenciacija serbšćiny*, in: FASKA, Helmut (red.): *Serbšćina. Najnowsze dzieje języków słowiańskich*, Opole 1998, s. 178-205: 203.

Wobr. 5:
*Scenje po swjatym
Mateju*, 1960

4.1. Archaizowaca řeč

W ewangelskim přeložku jewja so zestarjene resp. zestarjowace řečne zjawy často:

Wobr. 6:
*Swjate Pismo
Noweho Zakonja*, 1966

4.1.1. Zestarjena resp. zestarjowaca leksika – archaizmy:

- »njechaše ju wohanić (město »wohańbić«)« (ew. Mt 1,19);
- »rěčane přez profetu (< profeta, město »profet«)« (ew. Mt 1,22);
- »wotčinichu (město »wočinichu«) swoje pokłady« (ew. Mt 2,11);
- »wobdarichu jo ze zlotom, z wyruchom a maru (město »z woruchom a myru«)« (ew. Mt 2,11);
- »zo k jeho křćenicy (město »křćeńcy«) du« (ew. Mt 3,7);
- »jednu tutych přikaznjow (město »přikazow«)« (ew. Mt 5,19);
- »Předźeće přez česne (město »wuske«) wrota.« (ew. Mt 7,13);
- »A přišedši namaka jón prózdny, z chošćišćemi (město »chošćemi«) wumječeny a wučisčeny.« (ew. Mt 12,44);
- »a mšac (město »mšack«) swoje swětlo njeda« (ew. Mt 24,29);
- »by wón ždyn (město »drje«) kedźbował« (ew. Mt 24,43);
- »Runje kaž zawola čłowjek, kotryž zapućuwa (město »zapućowa«), swojich wotročkow...« (ew. Mt 25,14);
- »a přihotowichu (město »přihotowachu«) jutrowne jehnjo« (ew. Mt 26,19);
- »wza bjedlo (město »hubicu«), namoči jo z kisałom« (ew. Mt 27,48).

4.1.2. Zestarjene formy werbow a substantiwow

▪ Werbalne formy:

- »ja drje was křću (město »křćiju«) z wodu« (ew. Mt 3,11);
- »tak zo bychu je [= parle] [swinje] ze swojimi nohami njepoteptale (město »njepoteptali«) a so wobročile (město »so wobročili«) a was njeroztorhale (město »njeroztorhali«)« (ew. Mt 7,6);

- »Štóz pak *mnje zaprje (město ›zaprěje-) před čłowjekami, toho tež ja zapru (město ›zaprěju-) před swojim Wótcom...« (ew. Mt 10,33);
- »Přetož hdy *byle so w Sodomje te skutki stałe (město ›stali-)...« (ew. Mt 11,23);
- »kotrež so njeběchu zabludžile (město ›zabludžili-)« (ew. Mt 18,13);
- »tón wjele króc zaso dóstanje a wěčne žiwjenje namrje (město ›namrěje-)« (ew. Mt 19,29);
- »zběže so (město ›zběhny so-) cyle město« (ew. Mt 21,10);
- »Ty žnješ (město ›žnješ-), hdžež njejsy syl[,] a zběraš, hdžež njejsy rozsypał...« (ew. Mt 25,24).
- Substantiwiske formy:
 - »štóz nana abo *mačer (město ›mać-) bóle lubuje« (ew. Mt 10,37).

4.1.3. Zestarjena rekcija werbow

- »A wona stany a poslužowaše jim (město ›poslužowaše jich-)« (ew. Mt 8,15);
- »tehdy poča wón swarić te města (město ›swarjeć na te města-)« (ew. Mt 11,20);
- »prošeše wot njeho (město ›prošeše jeho wo něšto-)« (ew. Mt 20,20).

4.1.4. Zestarjene prepozicionalne resp. konjunkcionalne wjazby

- »profetow, kiž su prjedy was (město ›před wami-) byli« (ew. Mt 5,12);
- »A Jezus zawoła džěčo k sebi a postaji jo srjedź mjez nich (město ›wosrjedź nich-)« (ew. Mt 18,2);
- »Runje jako Syn čłowjeka (město ›kaž Syn čłowjeka-) njeje tohodla přišoł, zo by...« (ew. Mt 20,28);
- »Potom kral praji tym na naprawo (město ›tym naprawo-): ...« (ew. Mt 25,34).

4.1.5. Zestarjena deklinacija numeralow

- »ani na te sydom *pokruty chłěba, tym štyrjom tysacam (město ›štyri tysac-) date« (ew. Mt 16,10);
- »Běchu pak pola nas sedmjo bratřa (město ›bě ... sydom bratrow-)« (ew. Mt 22,25);
- »A nawječor sydny so wón za blido z tymi dwanaćimi (město ›dwanaćomi-)« (ew. Mt 26,20).

4.1.6. Zestarjowace wužiwanje pronomenow

- »Jelizo će twoje prawe woko pohóršuje, wutorhń jo (město ›je-) a čisń jo (město ›je-) wot sebje...« (ew. Mt 5,29);
- »Jako pak bě slónco zešlo, wono [= symj] (město ›wone-) zwjadny...« (ew. Mt 13,6);
- »Jezus jemu džeše: Ty sy jo [= mjeno Chrystus] (město ›je-) wuprajił.« (ew. Mt 26,64).
- Njewěstosć knježi při wužiwanju deklinowanych formow pronomena »ja«, hdžež měła w poziciji bjez prepozicije a před postponowanej prepoziciju »dla« stać krótká forma:
 - »podarmo pak mje [krótká forma prawje] česća« (ew. Mt 15,9), ale »štóz pak *mnje (město ›mje-) zaprje« (ew. Mt 10,33);
 - »Mi je trjeba, zo bych...« (ew. Mt 3,13), ale »*Mni (město ›mi-) je so pić chcýlo...« (ew. Mt 25,35);
 - »Zbóžni sće, hdyž budu was *mnje dla (město ›mje dla-) hanić a přescěhać a wšo zle na was rěčeć, hdyž na tym lžu.« (ew. Mt 5,11).
- W katolskim přeložku jewja so zestarjene resp. zestarjowace rěčne zjawy jenož ředko:
 - »prjedy was (město ›před wami-)« (kat. Mt 5,12).

4.2. Stilistiske wosebitosće

4.2.1. Rěčne adaptowane słowa

- Ewangelski přeložk někotre cuze słowa bóle serbsćinje připodobnja:
 - »Hamjeń« (ew. Mt 6,13) vs. [pobrachuje »Amen«] (kat. Mt 6,13);
 - »Hoziana Synej Dawidowemu!« (ew. Mt 21,9) vs. »Hosanna Synej Dawidowemu!« (kat. Mt 21,9).

4.2.2. Skřidlene słowa

- Druhdy je ewangelski přeložk bóle radženy, druhdy katolski:
 - »Tež njezaswěćeja swěcu a njestajeja ju [= swěcu] pod kórc...« (ew. Mt 5,15) vs. »Ani njezaswěčiš swěcu a stajiš ju [= swěcu] pod sudobjo...« (kat. Mt 5,15);

- »ani swoje parole njećiskajće swinjom« (ew. Mt 7,6) vs. »ani njemjetajće swoje parole swinjom« (kat. Mt 7,6);
- »Pój za mnu, a njeh morwi pohrjebuja svojich morwych!« (ew. Mt 8,22) vs. »Pój za mnu, a njeh mortwi svojich mortwych chowaju!« (kat. Mt 8,22);
- »Duch je hotowy, ale čěło je slabe.« (ew. Mt 26,41) vs. »Duch je zawěsće zwólniwy, ale mjaso je slabe!« (kat. Mt 26,41).

4.2.3. Požčene słowa a nowotwórby

- Katolski přeložk wobeněže požčonki a nowotwórby:
 - »naměsće (> auf der Stelle) wostajištaj lóžz« (ew. Mt 4,22) vs. »Hnydom wopuščištaj čolm...« (kat. Mt 4,22);
 - »štóž pak swojemu bratrej rjeknje: Racha! (> grjek. ῥακά [= idiot] > aram. rēqā) je wysokeje rady winowaty« (ew. Mt 5,22) vs. »Štóž pak swojemu bratrej praji: Hłupako! přińdže před wysoku radu.« (kat. Mt 5,22).

4.2.4. Regionalne słowa a formy – dialektalizmy

- »čłowski (město ›čłowjeski) Syn přińdže« (ew. Mt 10,23);
- »...njemóžeće so tež wustejeć (město ›wustać) na znamjenja časow?« (ew. Mt 16,3);
- »jako Noach do kašća (město ›do archi) stupi« (ew. Mt 24,38);
- »ta měješe alabastrowe sudobje (město ›sudobjo)« (ew. Mt 26,7);
- »Druhim je wón pomhał, sebi samemu (město ›samomu) pomhać njemóže.« (ew. Mt 27,42).
- Pola slowow »žadyn«, »tutón«, »jedyn« wšak ewangelski přeložk njenaložuje deklinaciju »-cho«, »-emu« – kaž bychmy to wočakowali – ale spisownorěčne »-oho«, »-omu«:
 - »wy njezmějeće hewak žanoho myta pola wašeho Wótca« (ew. Mt 6,1);
 - »Tak so tež tutomu rodej pónđže.« (ew. Mt 12,45).
 - »Na swjaty čas pak bě bohot zwučeny, ludej jednoho jateho pušćić.« (ew. Mt 27,15).
- Město spisowneho njerefleksiwneho posesiwneho pronomena »jeje« wužiwa so forma »jejný«:
 - »Jozef pak, jejný (město ›jeje) muž...« (ew. Mt 1,19);
 - »A jejna (město ›jeje) dzowka wotchori we wonej hodžinje.« (ew. Mt 15,28).

4.2.5. Wužiwanje pódlanskich formow

- Werbalne formy:
 - »a je [= pokłady] kradnjeja (město ›kradnu)« (ew. Mt 6,19);
 - »wone njedźělaju (město ›njedźělaja) ani njepradu« (ew. Mt 6,28);
 - »a mało je tych, kiž jón namakaju (město ›namakaja)« (ew. Mt 7,14);
 - »jako nahły dešč padže (město ›padny)« (ew. Mt 7,25);
 - »a budžeja (město ›budu) was před knjezow a kralow wodzić« (ew. Mt 10,18);
 - »A hlej, tam bě čłowjek, tón měješe zeschlú (město ›zeschnytu) ruku.« (ew. Mt 12,10);
 - »a wšak jědža psyčatka wot srjódkow, kiž z blida jich knježich padaju (město ›padaja)« (ew. Mt 15,27);
 - »přeťož traja hižom na tři dny pola mnje a nimaju (město ›nimaja) ničo jěsć« (ew. Mt 15,32);
 - »Hdyž pak swojej woči pozběžechu (město ›pozběžnychu)...« (ew. Mt 17,8);
 - »Zbiju pastyrja a wowcy rozčěkaju (město ›rozčěkaja).« (ew. Mt 26,31).
- Substantiwiške formy:
 - »Ty dyrbiš so k Bohu (město ›k Bohej), swojemu Knjezej, modlić...« (ew. Mt 4,10);
 - »Nječinja tak tež pohanjo (město ›pohanojo)?« (ew. Mt 5,47);
 - »hdžěž paduši (město ›paduchojo) so za nimi kopaju« (ew. Mt 6,19);
 - »započa Jezus k *ludu řečec wo Janu (město ›Janje)!« (ew. Mt 11,7);
 - »Ow ty njewěriwy a bludny rodo (město ›rodze)!« (ew. Mt 17,17);
 - »Ja će při žiwym Boze (město ›Bohu) zaročam...« (ew. Mt 26,63).
- Naspomnjene pódlanske formy so zdžěla tež w katolskim přeložku jewja:
 - »budžeja (město ›budu)« (kat. Mt 5,4);

- »rozteptaju (město ›rozteptaja›)« (kat. Mt 5,13);
- »pohani (město ›pohanojo›)« (kat. Mt 6,7);
- »móžeja so (město ›móža so›)« (kat. Mt 9,15);
- »njemóžeja (město ›njemóža›)« (kat. Mt 10,28);
- »wo Janu (město ›wo Janje›)« (kat. Mt 11,7);
- »padžechu (město ›padnychu›)« (kat. Mt 13,4);
- »do žni (město ›do žnjow›)« (kat. Mt 13,30);
- »mjetaju (město ›mjetaja›)« (kat. Mt 13,48);
- »pósłow (město ›posołow›)« (kat. Mt 14,35);
- »póšle (město ›pósće›)« (kat. Mt 24,31);
- »kózłow (město ›kosołow›)« (kat. Mt 25,32).

4.2.6. Wužiwanje formow *bu-pasiwa*, kiž su wuraznje spisownorěčne

- »a woboje bywa zachowane (město ›so zachowa›)« (ew. Mt 9,17) vs. »a woboje so zachowa« [= proces] (kat. Mt 9,17)
- »wusadni bywaju wučišceni (město ›so wučisća›)« (ew. Mt 11,5) vs. »wusadni su wučišceni« [= rezultat] (kat. Mt 11,5)
- W katolskim přeložku pak wužiwaja so nadměrnje werbalne formy transgresiwa, kiž su wuraznje spisownorěčne:
 - transgresiw runočasnosc: »widžo« (kat. Mt 2,16), »słyšo« (kat. Mt 2,22), »wuznawajo« (kat. Mt 3,6) atd.,
 - kaž tež transgresiw předčasnoc: »zasłyšawši« (kat. Mt 2,3), »wuhladawši« (kat. Mt 2,10), »stanywši« (kat. Mt 2,14) atd.

4.3. Rěčne misnjenja

4.3.1. Njezrozumliwe formulacije

- Ewangelski přeložk druhdy němskorěčne formulacije posłownje přeložuje, štož zrozumliwosc počezuje:
 - »Zbóžni sće, hdyž budu was *mnje dla hanić a přesćěhać a wšo zle na was rěčeć, hdyž na tym lžu.« [> und reden allerley Uebels wider euch, so sie daran lügen] (ew. Mt 5,11) vs. »Zbóžni sće, hdyž was hanja a přesćěhaja a ze lžemi wšitko zle přećiwo wam rěča mje dla!« (kat. Mt 5,11);
 - »Přetož nic wy budžeće rěčeć...« [> nicht ihr werdet reden] (ew. Mt 10,20) vs. »Přetož wy to njejsće, kiž rěčíte...« (kat. Mt 10,20);
 - »Ale wot dnjow Jana Křćenika hač do nětka čerpi njebjeske kralestwo móc...« [> leidet das Himmelreich Gewalt] (ew. Mt 11,12) vs. »Wot dnjow Jana Křćenika hač do nětka čerpi njebjeske kralestwo přez móc [skerje ... pod mocu]...« (kat. Mt 11,12);
 - »Zo je wona tutón wolij na mój život [džensa wotpowědnik za němski ›Unterleib‹] wulała...« (ew. Mt 26,12) vs. »Wulinywši tutu žalbu na moje čelo [džensa wotpowědnik za němski ›Körper, Leib‹]...« (kat. Mt 26,12).

4.3.2. Gramatiske zmylki

- Werbalne formy:
 - »Přetož hdy *byle so (město ›bychu so›) w Sodomje te skutki stałe...« (ew. Mt 11,23);
 - »tomu *bylo (město ›by bylo›) stowe, zo by so młynski kamjeń na jeho šiju powěšny!« (ew. Mt 18,6).
- Substantiwiske a adjektiwiske formy:
 - »ale twojemu *Wótcu (město ›Wótcej›)« (ew. Mt 6,18);
 - »Po waju *wěrju (město ›wěrje›) so wamaj stañ.« (ew. Mt 9,29);
 - »započa Jezus k *ludu (město ›k ludej›) rěčeć wo Janu« (ew. Mt 11,7);
 - »ani na te sydom *pokruty (město ›sydom pokrutow›) chleba, tym štyrjom tysacam date« (ew. Mt 16,10);
 - »Jeli staj dwaj mjez wami na zemi *přezjedne (město ›staj dwaj ... přezjednaj›)...« (ew. Mt 18,19);
 - »Wy wěsće, zo budu za dwaj *dnaj (město ›dwaj dnjej›) jutry...« (ew. Mt 26,2);
 - »a přinjese te třiceći *slěborniki (město ›třiceći slěbornikow›)« (ew. Mt 27,3).

Gramatiske (4.3.2), prawopisne (4.3.3) a interpunkciske/typografiske (4.3.4) misnjenja su wšak zmylki z džensnišeho wida, hdyž je řeč w słownikach a gramatikach kruće kodifikowana.

4.3.3. Prawopisne zmylki

- »Njepředawatej so dwaj *wróblej (město ›wroblej‹) za pjenježk?« (ew. Mt 10,29);
- »Knježe, *wumož (město ›wumóž‹) mje!« (ew. Mt 14,30);
- »*Štóż (město ›štož‹) sće sčinili jednemu z tutych...« (ew. Mt 25,40);
- »To same pak wumjetowaštaj jemu tež rubježnikaj, *kotraž (město ›kotrajž‹) běštaj...« (ew. Mt 27,44).

4.3.4. Interpunkciske a typografiske zmylki

- »Ja njesym přišoł zaničić[, pobrachuje] ale dopjelnić.« (ew. Mt 5,17);
- »A woni prašachu so jeho [a pobrachuje] džachu: ...« (ew. Mt 12,10);
- »Lóšo je, zo kamel přez jehline wucho přéndže[, pobrachuje] dyžli zo...« (ew. Mt 19,24);
- »Wzmi, štož twoje je[, pobrachuje] a dži swój puć.« (ew. Mt 20,14);
- »Ty žnješ, hdžež njesy syl[, pobrachuje] a zběraš, hdžež njesy rozsypał...« (ew. Mt 25,24);
- »Hdže chceš, zo bychmy či jutrowne jehnjo přihtowali??« [dwójny prašak] (ew. Mt 26,17);
- »A wučobnicy činjachu, kaž bě jim Jezus prikazał[, pobrachuje] a přihtowichu jutrowne jehnjo« (ew. Mt 26,19);
- »[32. pobrachuje] Po swojim zbudženju pak póńdu prjedy was do Galilejskeje.« (ew. Mt 26,32);
- »A wonej[, pobrachuje] přistupiwši k njemu[, pobrachuje] přimnyštej jeho za noze...« (ew. Mt 28,9).

Tež w katolskim přeložku hodža so gramatiske (4.3.2), prawopisne (4.3.3) a interpunkciske/typografiske (4.3.4) misnjenja namakać:

Ad 4.3.2.

- »*nawukće (město ›nawukúće‹)« (kat. Mt 9,12);
- »*wróblaj (město ›wroblej‹)« (kat. Mt 10,29);
- »*lóžo (město ›lóšo‹)« (kat. Mt 12,22);
- »*wukorjena (město ›wukorjenjena‹)« (kat. Mt 15,13);
- »*sobuwzać (město ›sobu wzać‹)« (kat. Mt 16,5);
- »wza... *w stronu (město ›stronu‹)« (kat. Mt 20,17);
- »*podtlóčuja (město ›potlóčuja‹)« (kat. Mt 20,25);
- »*sydmjoch (město ›sedmjoch‹)« (kat. Mt 22,28);
- »*požěraće (město ›póžěraće‹)« (kat. Mt 23,24);
- »*klakojo (město ›klakajo‹)« (kat. Mt 27,29);
- »*rózdrě (město ›rozdrě‹)« (kat. Mt 27,51).

Ad 4.3.3.

- »[24 pobrachuje] Powěsć wo nim roznjese so po cylej Syriskej. 24 [wopak] Přinošowachu jemu...« (kat. Mt 4,24);
- »Chwalu, [koma přewjele] će. Wótče a Knježe njebjes a zemje...« (kat. Mt 12,25);
- »Praj, zo mataj tutaj mojej synaj w twojim kralestwje sedžeć[, pobrachuje] jedyn na twojej prawicy a jedyn na twojej lěwicy!« (kat. Mt 20,21);
- »...přinǎže knjez toho wotročka na dnju, hdyž so toho njenadźije[, pobrachuje] a w hodźinje...« (kat. Mt 24,50).

Ad 4.3.4.

- Nastupa we hłownym negaciju zestajaneho predikata, hdžež měla so finitna forma negować:
 - »zo *bychu k Herodesej nješli (město ›njebychu šli‹)« (kat. Mt 2,12);
 - »*Nic jeno z chlébom samym so čłowjek žiwi (město ›so nježiwi‹)...« (kat. Mt 4,4);
 - »zo *bychu nikomu njeprajili (město ›njebychu prajili‹)« (kat. Mt 16,20);

- »...doniž *by jom dolh njezaplaćil (město »njeby zaplaćil).« (kat. Mt 18,30);
- »...zawěsće by kedźbowal a *njedal do swojeho domu so łamać (město »njeby dać).« (kat. Mt 24,43).

Zjeće

Swobodne wuwicé nabožneho pismowstwa w Serbach njebě w komunistiskej diktaturje móžne. Wo tym swědči ličba wozjewjenych nabožnych tekstow, kotraž je dokumentowana w rjedze *Serbska bibliografija*:

- do 1945: 1018 zapisow = 13,5 % (wot cyłkownje 7580 zapisow);
- 1945-1970: 225 zapisow = 1,25 % (wot cyłkownje 17901 zapisow);
- 1971-1990: 468 zapisow = 1,75 % (wot cyłkownje 26788 zapisow).

Mjez ewangelsko-lutherskej cyrkwju a katolskej cyrkwju w Serbach njedóndže po léće 1945 k žanomu zhromadnemu dźělu na polu pismowstwa. Biblija njewuńdže jako ekumeniske wudaće. Ani na zhromadny *Wótčenaš* njemóžachu so dojednać. Přečiny toho su mnohe. Serbski superintendent n. w. Jan Malink je w dopisu awtoři 9. junija 2023 někotre mjenował:

»Za ekumeniske wudaće njedosahachu w šěsćdesatych a sydomdzesatych lětach z ewangelskeho boka capacity. Nimo toho běchu katolikojo husto tak zwysoka napřećo ewangeliskim, kaž sym to sam tež hišće dožiwił.«

Komunistiska doba njebě cyrkwinskemu žiwjenju přichilena. W katolskej kónčinje wšak běchu Serbja we wjetšinje. Woni móžachu tuž swoje hódnoty wotewrjenišo zastupować. Duchowny dorost zaruči jim, zo buchu wobstajnje z nabožnym pismowstwom zastarani. Wšitke tute za dalewuwiće trěbne wuměnjena njeběchu w ewangelskej kónčinje date. Z postupowacej asimilaciju Serbow tu tež cyrkwinske žiwjenje wobstajnje woteběraše. Jeničke nadregionalne zetkawanišće bě jónu wob lěto zarjadowany Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń. Izolaciji a samotnosći wěriwego njehodžeše so z tym dolhodobnje zadžěwać. Ewangelscy Serbja stachu so we wobłuku wšěch Serbow z mjeńšinu.